

Jan Katakouzenos, Historia, kniha IV

Kapitola 4

Patriarcha tedy vše oznámil císařovně. Slyšela, co by jí nikdy nepřišlo na mysl, a nepřesvědčilo ji ani to, co jí říkal. Zpočátku nebyla kvůli svému rozrušení schopna odpovědět; pak, když dlouho mlčky prolévala mnohé slzy, řekla:

„Bylo by snazší přesvědčit horu, že je schopna se pohnout ze svého místa, než v krátké době změnit názor Velkého Domestika. Protože jsem se právě dozvěděla o těchto záležitostech, které se ho týkají, neměla jsem příležitost o nich přemýšlet. Nyní jsem na rozpacích, jak se k nim správně postavit a jak na ně odpovědět. Protože se však tyto věci úzce dotýkají mého srdce, učiním tak. Proto mu říkám: „Právě teď, když jsem se vzbudila z hluboké letargie nebo ze spánku, jsi mě přivedl k uvědomnění, jaké problémy mě obklopují. Neboť předtím, i když jsem samozřejmě věděla, že císař je mrtev, navzdory tomu, když jsi ke mně přišel, zdálo se, že i on, přesně jak bylo jeho zvykem, přišel s tebou a zase odešel s tebou, a skoro jsem si myslela, že mluvil, když jsi mluvil se mnou, a já jsem považovala potíže, které mě potkaly a obklopily, za snesitelné.

Nyní, jako by se zvedla opona a vše se stalo zjevným: když jsi nás připravil o naše naděje, jimiž jsme byli oklamáni, jsi mě připravil na to, abych viděla věci tak, jak jsou, a myslela na své děti, které přišly o otce (...). Ale co by o tobě mohl kdo říci nebo si o tobě dokonce myslet? Možná, že jsi zapomenul na to pozoruhodné přátelství, které jste s císařem k sobě chovali. Ale nemyslím si, že by to bylo možné, i kdyby sis to velmi přál. Myslím si totiž, že kdyby někdo chtěl pochopit absolutní přátelství mezi lidmi, pak by se chtěl příklad, který by umožnil jemu i ostatním poznat sílu takového přátelství. Spatřil by vás dva, jak jste překonali dokonce i hranice přátelství (...). Byli jste nejen takovými pevnými přáteli, ale také jste vytvořili samotný vzor přátelství pro budoucnost. A to jsem viděla nejen ve vašem chování, ale také jsem slyšela císaře často říkat, že jeho přátelství vůči tobě má přednost před ostatními milovanými přáteli, jeho ženou a celým jeho majetkem, abych tak řekla.

(...)

Byl jsi přesvědčen, že až to bude vyžadovat chvíle, budeš mít ocelovou konstituci, budeš pevně stát a budeš plně připraven na mnohé boje a nebezpečí a dokonce i na smrt, abys mohl být nápomocen mně a mým přátelům a mým dětem. Tato chvíle nyní nastala; pokud je to pro tebe přijatelné, abys byl souzen na základě svých činů, je na tobě, abys mluvil. Přesto si nejsem vědoma ničeho, co by mě přimělo k tomu, abych se na tebe rozhněvala.

(...)

„Ačkoli bych mohla mnoho dodat a dokázat těmito argumenty, že to, co jsi rozhodl, není ani prospěšné, ani spravedlivé, řeknu jen toto. Ponechám-li stranou vše ostatní: kdyby někdo, kdo prochází po cestě, náhodou potkal ženu vznešeného původu, obeznámenou s vdovským stavem a potížemi z něj plynoucími, lpící na svých osiřelých dětech a nemající nikoho, která by se kvůli těmto okolnostem obávala mnoha nebezpečí, a ona by požádala [tuto osobu], aby se slitoval nad jejich neštěstím a zastal se jí a jejich dětí – a nepředkládala nic jiného jako dobrý důvod než svou šlechetnost a nezasloužené neštěstí – není snad nutné, abys jí poskytl co největší péči a považoval tuto práci za prospěšnou a užitečnou, za účelem své vlastní slávy a spravedlnosti?

(...)

Proto tě žádám, abys svůj plán odložil a neopouštěl mě a mé malé děti kvůli bezvýznamné zámince, jako kdyby kormidelník opustil svou loď uprostřed moře. Buď jsi o těchto věcech

přemýšlel a věříš ve svůj předčasný plán, který je naplněn četným zlem, nebo ses nechal přesvědčit radou někoho jiného. Ten však není jedním z tvých přátel, ale je třeba jej považovat za osobu nanejvýš nepřátelsky naladěnou vůči tobě, tvé slávě a cti, přičemž intrikuje proti nám i proti všem společným zájmům Římanů. Není jiné jisté záchrany pro mě, než aby ses stejně jako za císařova života ujal vlády nad zemí, která je v souladu s císařovými vlastními argumenty, které mi ohledně tebe mnohokrát sdělil, zejména krátce před svou smrtí. S hlavou složenou na kolenou, ve tvé přítomnosti řekl: 'Čas mé smrti nadešel. Jakmile odejdu, musíš se postarat, abys nebyla oklamána myšlenkami nebo argumenty některých lidí a nezavrhl tohoto muže a nedala přednost někomu jinému. Neboť stane-li se to, nezbude nic pro tebe, pro děti a pro celou říši Římanů než zkáza; věnuj mu pozornost, zvaž, co je nejlepší pro tebe a pro veřejnost.' (...)

Tím, že zachováš obvyklý běh věcí, uděláš vše, co je třeba a dopřeješ mi trochu klidu, abych mohla naříkat a truchlit nad svými neštěstími (protože jediné to je mou útěchou a zmírněním mého utrpení).

Pokud tak neučiníš, odložím všechn stud a ženskou slabost a odejdu do středu města a postavím se na pódium, aby můj hlas mohl proniknout ke všem. Budu volat hlasitě a pronikavě: "Římané! Vskutku všichni Heléni a také barbaři! Dobře víte, že všechno je zničeno a rozvráceno a že není žádné vděčnosti za přátelství mezi lidmi a není žádná starost o pravdu a spravedlnost: poctivost se vytratila z lidských úvah a všechno, co je dobré. Pokud Velký Domestik zapomněl na císařovo přátelství, nevnímal si pravdy a spravedlnosti a touhy po všem, co je dobré a jeho hodné. Domníval se, že může strávit zbytek života v zahálce, přestože já a moje děti potřebujeme nutně pomoc, odešel a opustil nás, jako bychom byli neužitečným břemenem, jako by nás neznal. Poté, co bych takto odkryla tvé nepřátelství, nestálost a nejistotu tvého úsudku, pokud by k tomu došlo, ráda zemřu. Znovu tě žádám, abys mě již nemučil, odložil svá slova a udělal, co je třeba, tj. převzal kontrolu nad státními záležitostmi, kterou jsi měl od počátku.